

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

ЭПІСТАЛЯРЫЙ ВАЕННАГА ЧАСУ

Архіўная спадчына нашага Песняра — Янкі Купалы — на сёння вывучана досыць грунтоўна. Выдадзены фундаментальны поўны збор твораў у 9 тамах (10 кнігах), каталог «Рукапісная спадчына Янкі Купалы», архіўныя зборнікі «Пуцывінамі Янкі Купалы» Генадзя Кісялёва і «Купала і Колас, вы нас гадавалі» (у 2 частках) Вячаслава Селяменева і Віталя Скалабана.

Адваротна прапарцыянальным па вывучанасці выглядае даробак Уладзіславы Францаўны Луцэвіч (1891—1960), жонкі Янкі Купалы. Яе велізарны архіў, які захоўваецца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, практычна не выкарыстоўваецца даследчыкамі — гісторыкамі і філолагамі. Між тым, сярод матэрыялаў фонду Уладзіславы Луцэвіч нямала каштоўных дакументаў, якія праліваюць святло на жыццё беларускіх пісьменнікаў, у лістах да «цёці Уладзі» літаратары часцяком успамінаюць Янку Купалу, распавядаюць пра свой побыт. З увагі на тое, што аўтары лістоў былі непараўнальна больш шчырымі і адкрытымі, тэксты гэтых з’яўляюцца крыніцамі праўдзівай інфармацыі па «гісторыі паўсядзённасці», аналізам якой займаюцца сёння выдатныя еўрапейскія гісторыкі.

Для гэтага нумара часопіса «Малодосць» было вырашана падрыхтаваць лісты пісьменніка і дзяржаўнага дзеяча Міхася Лынькова (1899—1975) да Уладзіславы Луцэвіч, якія былі напісаны падчас Вялікай Айчыннай вайны (публікацыя падрыхтавана з арыгінальных дакументаў, што захоўваюцца ў фондах купалаўскага музея). Аднак гэта далёка не апошняя публікацыя. У юбілейны купалаўскі год рэдакцыяй было вырашана рэгулярна змяшчаць архіўныя матэрыялы, прысвечаныя Янку Купалу і яго атачэнню.

ЛІСТЫ МІХАСЯ ЛЫНЬКОВА ДА УЛАДЗІСЛАВЫ ЛУЦЭВІЧ

№ 1

Дарагая Уладзіслава Францаўна!

Атрымаў Ваш ліст з усімі Вашымі запытаннямі і трошачкі са спазненнем адказваю на яго. Раіўся я з Цімохам Сазонавічам¹ наконт некаторых Вашых пытанняў. Адносна музейных матар’ялаў². Калі яны не абцяжараць Вас у дарозе, тады прывязіце іх у Маскву. Машыну³ покуль што немэтазгодна перапраўляць сюды, няхай пабудзе ў Казані.

Цяпер аб пастамэнце⁴. Грошы ўжо гэтымі днямі пераведзены майстрам і яны абцягаюць у хуткім часе ўсё гэта зрабіць. Праўда, з трох майстроў, адзін узяты зараз у армію, так што

¹ Цімафей Гарбуноў (1904—1969) — дзяржаўны дзеяч. На той час — сакратар ЦК КПБ, галоўны рэдактар часопіса «Славяне», курыраваў культурнае жыццё ў Беларусі.

² Маюцца на ўвазе захаваныя матэрыялы Янкі Купалы, якія пазней стануць асновай для музея Песняра.

³ Лынькоў згадвае ўласны аўтамабіль Янкі Купалы «Шэўрале», якім паэт валодаў з 1939 года і на якім выправіўся з Мінска ў эвакуацыю. Спачатку — у Ляўкі, потым — у Казань. Пасля смерці паэта машына захоўвалася ў Казані. Потым была перавезена ў Мінск і сёння з’яўляецца экспанатам філіяла Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы ў Ляўках.

⁴ Гаворка ідзе пра пастамент для ўрны з прахам Янкі Купалы.

тыя, што засталіся, трохі павялічваюць тэрмін сканчэння работы. Што тычыцца зборніка¹, то ён яшчэ не друкуецца. Будзе друкавацца ў нашым беларускім выдавецтве, якое цяпер арганізуецца. Друкарня ўжо арганізавана.

Якія-ж яшчэ навіны ў нас? Кандрат² паехаў на юбілей Якуба Коласа³ ў Ташкент. Хутка будуць у Маскве ўсе хлопцы з групы Гурскага⁴. Атрыманы невялічкія весткі аб сем'ях Любана⁵ і Гурскага. Сем'і жывы, існуюць. Пятрусь⁶ ездзіў у Горкі здаваць лібрэта сваёй оперы⁷. Здаў яго. Барысенка⁸ адкамандыраваны цяпер ад нас, знаходзіцца ў арміі.

Вось і ўсе нашы галоўныя навіны. Вітаем Вас з дваццаць пятай гадавінай Кастрычніка і як заўсёды жадаем Вам ад усяго нашага калектыва ўсяго таго, чаго могуць пажадаць толькі свае, блізкія людзі.

Прывітанні ад Петруся, Кузьмы⁹ і Максіма¹⁰.

З шчырай павагай
Ваш Міхась Лынькоў

5/XI 1942 г.

№ 2

Дарагая Уладзіслава Францаўна!

Атрымаў Ваш ліст праз Цімоха Сазонавіча. Не ведаю, ці атрымалі Вы мой ліст, у якім мы пасылалі Вам вялікую падзяку за пасылку. Шчыра дзякавалі за цыбулю, а вось што тычылася пляшкі, то і не ведалі, што рабіць. Канешне, мы яе ліквідавалі за Ваша здароўе, але ў той жа час і папракалі Вас за залішнія зусім патраты, тым больш, што нам даволі цяжкавата аддзякаваць Вас чым-небудзь роўназначным.

Цяпер аб справах. Помнік патрохі пасуваецца, павінен у хуткія часы быць нарэшце закончаным. Аднатомнік¹¹ у Гозне[?] мае ўсе намеры выйсці ў красавіку месяцы, я чытаў

¹ Маецца на ўвазе зборнік выбраных вершаў Янкі Купалы «Беларускім партызанам», які пабачыў свет у выдавецтве газеты «За Савецкую Беларусь» у 1942 годзе.

² Кандрат Крапіва (1896—1991) — паэт-сатырык, драматург. На той час працаваў у рэдакцыі газеты «За Савецкую Беларусь».

³ Якуб Колас (1882—1956) — класік беларускай літаратуры, паэт, празаік, публіцыст, перакладчык. 3 лістапада 1942 года ён адзначаў 60-гадовы юбілей, на святкаванне якога і ехаў Кандрат Крапіва ў Ташкент. На той час там у эвакуацыі жыў Якуб Колас з сям'ёй.

⁴ Ілля Гурскі (1899—1972) — празаік, публіцыст, драматург. У час вайны — адказны сакратар газеты «За Савецкую Беларусь», рэдактар газеты «За свабодную Беларусь», часопіса «Партызанская дубінка».

⁵ Ісак Любан (1906—1975) — беларускі савецкі кампазітар.

⁶ Пятрусь Броўка (1905—1980) — паэт. На той час працаваў інструктарам-літаратарам у газеце «За Савецкую Беларусь» на Бранскім і Заходнім франтах.

⁷ Верагодна, маецца на ўвазе опера «Алеся» («Дзяўчына з Палесся»), напісаная Броўкам у суаўтарстве з Я. Рамановічам.

⁸ Васіль Барысенка (1904—1984) — крытык, літаратуразнаўца. У час вайны працаваў спецыяльным карэспандэнтам у франтавым друку.

⁹ Кузьма Чорны (1900—1944) — празаік, драматург, публіцыст. На той час знаходзіўся ў эвакуацыі ў Маскве, працаваў у рэдакцыях беларускіх газет, у тым ліку сатырычнай плакат-газеце «Раздавім фашысцкую гадзіну».

¹⁰ Верагодна, маецца на ўвазе Максім Танк (1912—1995), які на той час працаваў у газеце Лынькова «За Савецкую Беларусь». Але нельга адкідаць мажлівасці таго, што прывітанне мог перадаць і Максім Лужанін (1909—2001), які ў 1942 годзе вучыўся ў Падольскім пяхотным вучылішчы пад Масквой.

¹¹ Хутчэй за ўсё гаворка ідзе пра аднатомнік выбранай лірыкі Янкі Купалы ў перакладзе на рускую мову («Избранные произведения; Пер. с бел. под общ. ред. Я. Коласа, Е. Мозолькова, М.: ГИХЛ, 1943»).

ужо першыя надрукаваныя аркушы. Зборнік будзе нядрэнны — чысты, акуратны, з густам аформлены. Багата заставак, віньетаў, канцовак. Кожны раздзел пачынаецца маляванай чырвонай літарай. Наогул, зборнік будзе вельмі прыемны на выгляд.

Заўчора я быў у Гізне[?], і Дзееў¹ мне сказаў, што паперу цяпер падвезлі і ніякіх асаблівых затрымак з друкаваннем не прадбачыцца. Тое-ж самае гаварыў мне і Чагін². Прасіў я таксама і Цімоха Сазонавіча, каб ён таксама з свайго боку турбаваў Чагіна.

Ужо з месяца, як паехаў Колас. На лета ён пераедзе ў Клязьму. Бліжэй да Масквы перабярэцца і Акадэмія. Жывем мы цяпер з Кондратам у Акцябрскай гасцініцы, № 18 (на Пушкінскай вуліцы). Хлопцы ўсе жывы і здаровы, кланяюцца Вам.

З сардэчным прывітаннем
Міхась Лынькоў

27/III 1943 г.

Дарагая цеця Ёладзя! Вітаю Вас ад сябе, Лёлі і Юры. Быў я ў крэматорыі. Сам бачыў, як робіцца настамэнт. У красавіку напэўна будзе гатовы.

Ваш Пятрусь³

№ 3

Дорогая Владислава Францевна!

Получил Вашу открытку от 4/III. Письмо, о котором Вы сообщаете, что послали в адрес г[остини]цы «Москва», я не получал — мы живем теперь в г[остини]це «Октябрьская» по Пушкинской улице. Я Вам послал несколько писем, не знаю получили ли Вы их. От Грубияна⁴ я получил письмо. Он писал, что Вы навестили его в госпитале.

У нас особых новостей нет, живем всё по старому, живём с Кондратом попрежнему вместе.

Привет от всех наших хлопцев.

С сердечным приветом
Міхась Лынькоў

5/IV 43

№ 4

Дорогая Владислава Францевна!

Пересылаю полученное в Ваш адрес письмо от Бэндэ⁵. Послал Вам не так давно письмо, но ответа еще не получил. Грубиян приехал в Москву, привез от Вас луку для

¹ Магчыма, маецца на ўвазе Аркадзь Дзееў (1898—1981) — літаратуразнаўца, супрацоўнік выдавецтваў.

² Пётр Чагін (1898—1967) — партыйны і дзяржаўны дзеяч, журналіст. У 1939—1946 гадах — дырэктар Дзяржаўнага выдавецтва мастацкай літаратуры.

³ Прыпіска рукой Петруся Броўкі.

⁴ Мацвей Грубіян (1909—1972) — беларускі яўрэйскамоўны паэт.

⁵ Лукаш Бэндэ (1903—1961) — крытык, літаратуразнаўца. У 1920—1930-я гады выступаў з артыкуламі па беларускай літаратуры, напісанымі ў рэчышчы вульгарна-сацыялагічнага метаду. У тым ліку займаўся «выкрыццём» Янкі Купалы і Якуба Коласа. У час ВАВ выкладаў у афіцэрскай школе НКУС (Ленінград).

меня и Кондрата: мы уже и не знаем, каким образом сумеем отблагодарить Вас за все эти витамины.

Вчера я был у Чагина, сборник Ивана Доминиковича сейчас печатается. По всей видимости, недалеко время, когда этот сборник Вы будете иметь у себя. Петрусь Бровка послезавтра поедет в Донской проверить еще раз, как обстоят дела с постаментом.

Новостей у нас особенных нет. Есть сведения, что нашелся в живых Филипп Пестрак¹ со всей своей семьей.

Привет Вам от всех наших хлопцев.

С сердечным приветом
Міхась Лынькоў

17/IV 1943 г.

№ 5

Дарагая Уладыслава Францаўна!

Калі-ж гэта Вы, урэшце, звернецеся ў родны Мінск! Ці Вы думаеце зімаваць там, ці што?

Зараз мы павінны размяркоўваць кватэры, патрэбна-ж Ваша прысутнасць. З асобным дваром у нас нічога не вышла. Калі зараз не прыедзеце ў Мінск, то Саюз тады ня зможа чым-небудзь дапамагчы Вам у кватэрным пытанні. А цяпер жа я нават гараж займеў для Вашае машыны. Ня прыедзеце цяпер — адцягаюць у нас і гараж.

З сардэчным прывітаннем
Міхась Лынькоў

20/IX 1944 г.

¹ Піліп Пестрак (1903—1978) — паэт, прэзаік. У час вайны апынуўся на акупаванай тэрыторыі, удзельнічаў у партызанскім руху. З 1943-га — у Маскве, да канца вайны працаваў начальнікам Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР.

